

MAHSULOT SIFATINI OSHIRISH ORAQLI KORXONALAR
RAQOBATBARDOSHLIGI OSHIRISH YO'LLARI

Axmedova Kamilochka

Andijon mashinasozlik instituti, "Menejment" yo'nalishi 4-kurs talabasi

Mavzuning dolzarbligi. Raqamli iqtisodiyoti sharoitida raqobatda yengib chiqishning asosiy omillaridan biri ishlab chiqarilayotgan mahsulotlarni sifatligini ta'minlash hisoblanadi, ya'ni ishlab chiqarilgan mahsulotlar o'z iste'molchisini topish va jaxon bozorida raqobatbardosh bo'lish uchun esa mahsulot yuqori sifatli bo'lishi kerak. Sifat-korxonalar yoki firmani avtoriteti, imidjini, foydani oshirish imkoniyati, korxonalar faoliyatini rivojlanishi asosi hisoblanadi.

Ommaviy iste'mol uchun ishlab chiqarilgan barcha mahsulotlarning sifati va xavfsizligi bo'yicha jahon standartlarining tobora ortib borayotgan talablari munosabati bilan, O'zbekistonning barcha korxonalarida sifat menejmenti tizimiga bo'lgan ehtiyoj shubhasiz va bahsli emas.

Dunyodagi vaziyat shundayki, jahon bozoridagi ko'plab korxonalar allaqachon bunday sertifikatlarga ega. O'zbekiston kompaniyalari o'z mahsulotlari yoki xizmatlarini ilgari surish va jahon bozoriga mustaqil ravishda chiqishni xohlasalar, ular sifat menejmenti tizimlarida ko'p yillik tajribaga va tegishli sertifikatlarga ega bo'lgan xorijiy korxonalar tomonidan juda qattiq raqobatga duch kelishlari kerak. Ko'pincha korxonada sifat menejmenti tizimini (SMT) joriy etishdan maqsad ISO 9001 ga muvofiqlik sertifikatini olishdan iborat. Bunday tizimning to'liq ishlay olishi korxonada sifat menejmenti tizimini ishlab chiqish va joriy etishga qaror qilgan menejerga bog'liq.

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022 uil 28 uanvardagi "2022-2026 uillarga mo'ljallangan Yangi O'zbekistonning Taraqqiyo Strategiyasi to'g'risida"gi PF-60-sonli farmonida jahon savdo tashkilotiga a'zo bo'lish va Uevroosiuo Iqtisodiu Ittifoqi (YII) bilan integratsiua jarauonlarini chuqurlashtirish maqsadida "Jahon savdo tashkilotiga a'zo davlatlar bilan muzokaralar o'tkazish, O'zbekistonlik mutaxassislarining Jahon savdo tashkiloti va ko'p tomonlama savdo tizimi sohasida salohiatini oshirish"¹ kabi vazifalar belgilangan.

Ko'pincha bugungi kunda shunday vaziyat yuzaga kelishi mumkinki, korxonalar hali ancha yosh bo'lib, unda boshqaruvning tashkiliy tuzilmasi hali to'liq shakllanmagan, mansabdor shaxslarning vazifalari soddalashtirilmagan va ishlab chiqarish jarayonlari to'liq ishlab chiqilmagan bo'lib, tez-tez muvaffaqiyatsizlikka olib keladi. mahsulotlar sifatiga ta'sir qiladi. Bunday holda, korxonalar rahbariyatining o'zi samarali sifat menejmenti tizimini yaratishdan juda manfaatdor bo'lishi kerak. Bunday vaziyatda sifat menejmenti tizimini ishlab chiqish, joriy etish va sertifikatlash to'g'risidagi qaror juda aniq maqsadni ko'zlaydi - muvofiqlik sertifikati mavjudligi yoki yo'qligidan qat'i nazar, to'liq ishlaydigan tizimni olish.

¹ O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022 yil 28 yanvardagi "2022 — 2026 yillarga mo'ljallangan yangi O'zbekistonning Taraqqiyot Strategiyasi to'g'risida"gi PF-60-sonli farmoni || <https://lex.uz/docs/5841063>

Sifatning mohiyati sanoatda ayniqsa, yengil sanoatda o'zining alohida o'rniga ega. Sifat menejmenti tizimini ishlab chiqish, joriy etish va yanada takomillashtirishga ko'plab turli modellardan foydalanish orqali erishish mumkin.

Vaqt-vaqti bilan shunga o'xshash modellar bir-birining o'rnini bosadi; bundan tashqari, ma'lum bir modeldan foydalanish moda bilan boshqarilishi mumkin.

O'z mahsulotining sifatiga kam e'tibor beradigan kompaniya iste'molchi bilan muvaffaqiyat qozonmaydi. Ishning qanchalik yaxshi bajarilishi yoki muayyan xizmat ko'rsatilishi mijozning yana kelishi yoki tashkilotni abadiy unutishini to'liq aniqlaydi. Ammo sifat ko'p narsaga bog'liq. Ushbu parametr umuman korxonaning tashkiliy tuzilishi bilan ham, har bir alohida ish oqimining yaxshi ishlashi bilan ham belgilanadi. Raqobat muhitida omon qolish uchun kompaniyalar sifat menejmenti tizimlarini (SMT) joriy qiladilar.

Hozirgi vaqtda tashkilot yoki sanoat korxonasi rahbariyatining xalqaro standartlarga javob beradigan sifat menejmenti tizimini (SMT) ishlab chiqish va joriy etish to'g'risida qaror qabul qilishiga bir qancha muhim sabablar mavjud. Hech kimga sir emaski, korxonalar sifat standartlarining mavjudligi bugungi kunda mavjud biznesni rivojlantirish va mustahkamlashning muhim tarkibiy qismi hisoblanadi.

Adabiyotlar tahlil. Ushbu sifat mavzusing dolzarbligi va iqtisodiyotni takomillashtirishda tutgan o'rnining nihoyat darajada kengligi bilan doimiy ravishda tadqiqotchi olimlarning ilmiy izlanishlarida bo'lgan. Xorijlik iqtisodchi olimlardan, I.Ansoff, Ye.Bem-Baverk, L.Valras, U.Jevons, D.Lokk, K.Menger, V. Pareto, P.Samuelson, F.Ejuort, J.Etinger, F.Krosbi, F.U.Teylorlarning ilmiy ishlarida yoritilgan va ilmiy ishlari klassik ishlarga aylangan².

O'zbekistonda mahsulotlar raqobatbardoshligini oshirish va sifat menejmenti tizimini takomillashtirishning umumiy muammolarini o'rganish bo'yicha mahalliy olimlarimizdan Yo.A.Abdullaev, T.M.Axmedov, A.Sh.Bekmuradov, B.B.Berkinov, M.U.Badalova, Sh.N.Zaynutdinov, M.A.Ikramov, N.Q.Yo'ldoshev, A.F.Rasulov, D.N.Raximova, A.A.Sotvoldiev, B.T.Salimov, M.L.Tursunxodjaev, A.M.Qodirov, S.G'ulomov, Sh.J.Ergashxo'jaeva, M.Yusupov, N.X.Xalilov va boshqa olimlar ilmiy tadqiqot ishlari olib borganlar³.

So'nggi paytlarda sifat menejmenti tizimlarini joriy qilish bilan shug'ullanadigan va ushbu amaliyot muvaffaqiyatli yakunlangan O'zbekiston korxonalarini o'zlarining ishlab chiqargan mahsulotlari bilan jahon bozoriga chiqishni xohlashmoqda. Aytish joizki, bunday korxonalarining deyarli barchasi ISO 9000 seriyali xalqaro standartlarga muvofiqlik sertifikatiga ega. Aynan xorijiy mijozlar O'zbekiston korxonalarini rahbariyatiga sifat menejmenti tizimini joriy etish bo'yicha tezkor choralar ko'rishga birinchi turtki bo'lmoqda. Tashqi foydalanuvchilar tashkilot ichidagi jarayonlar qanday tashkil etilganligini va partiyadan partiyaga mahsulot sifati qanchalik kafolatlanganligini bilmaslilklari sababli, kontragentlar yuzaga kelishi mumkin bo'lgan xavflarni

²Ансофф И. Стратегическое управление: пер. с англ. - М.: Прогресс, 2009.-519 с.; Production and Manufacturing Performance Improvement in Japan, UK, and USA 2004-2011. ESRC Centre for Business Research, University of Cambridge, Working Paper, 2012, №. 232);

minimallashtirish va uni xavfsiz bajarishni xohlashadi. Qaysidir ma'noda, bunday sug'urta xalqaro standartlar asosida qurilgan sifat menejmenti tizimi bo'lishi mumkin, bu korxonaning etarlicha uzoq vaqt davomida taqdim etilayotgan mahsulotlarning barqaror sifatini to'liq ta'minlashga tayyorligini tasdiqlaydi.

O'zbekiston Prezidenti SH. Mirziyoev O'zbekiston Respublikasi Oliy Majlisiga va o'zbek xalqiga qilgan Murojaatida "sifat" so'zini yigirma marta ishlatdi. Bundan ko'rinib turidiki sifat barcha iqtisodiy va ijtimoiy soxalarda eng zarur bo'lgan vazifalardan biridir. SHuning uchun ham 2023 yilni *"Insonga e'tibor va sifatli ta'lim yili"*⁴, deb nom berishni taklif qildilar.

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022 yilda «2022-2026 yillarda O'zbekiston Respublikasini rivojlantirish bo'yicha Taraqqiyot strategiyasi»ni, 2018 yil 12 dekabrda PQ-4059-son «Texnik jihatdan tartibga solish, standartlashtirish, sertifikatlashtirish va metrologiya tizimlarini yanada rivojlantirish chora-tadbirlari to'g'risida»gi va 2019 yil 15 avgustda PQ-4419-son «O'zbekiston Respublikasida muvofiqlikni baholash tizimini yanada takomillashtirish va sinov laboratoriyalari kompleksini rivojlantirish to'g'risida»gi qarorlari hamda mazkur faoliyatga tegishli boshqa me'yoriy-huquqiy hujjatlarda belgilangan vazifalarni amalga oshirishga mazkur magistrlik dissertatsiyamiz muayyan darajada xizmat qiladi.

Ilmiy tahlillar va natijalar. Har qanday ishlab chiqarishni rivojlantirish va yuksak darajaga ko'tarish uchun uni boshqarish kerak bo'ladi. «Boshqarish» iborasini mahsulot sifatiga oid qo'llaganda, mahsulot sifati va uning raqobatbardoshligini doimiy nazorat qilish, uning belgilovchi shartlar va omillarini maqsadga muvofiq ta'sir qildirish yo'llari bilan mahsulot sifatini loyihalashtirish, ishlab chiqarish va foydalanishda uning zaurur darajada o'rnatilishini, ta'minlanishini va saqlanishini tushunmoq kerak.

Tadqiqotlarimiz ob'ekti bo'lgan korxonalarda mahsulotning sifatini boshqarish operatsiyalari muhandis-texnik, tashkiliy-texnologik, nazorat va boshqa jarayonlarning o'zaro bog'liqligi majmuasini tashkil etuvchi tartib doirasida olib boriladi.

Mahsulot sifatini boshqarish jarayoni quyidagi operatsiyalardan iborat:

1. Barcha chiqarilayotgan mahsulot sifati darajasi belgilangan normativ xujjatlar bilan ta'minlangan;
2. Mahsulot sifatiga ta'sir ko'rsatuvchi dastgoxlar, ishlab chiqarish jarayonlari buicha domiy monitoring olib boriladi va tahlil qilib boriladi;
3. Aniqlangan kamchiliklar bo'yicha mahsulot sifatini yaxshilash to'g'risida qaror qabul qilinadi va ijrochilarga va mas'ul shaxslarga beriladi;
4. Boshqarish natijasidan keyin mahsulot sifatining o'zgarishi haqidagi axborotlar yig'iladi va tahlil qilinadi.

Ko'plab korxonalarda ishlab chiqarilayotgan mahsulot sifatini boshqarishda ISO 9008 talabiga muvofiq quyidagi vazifalar amalga oshirilmoqda:

1. Ishlab chiqarilayotgan mahsulot sifatining texnikaviy darajasi va sifatini uzoq muddatlarga prognozlar olib borilmoqda;

⁴ SH. Mirziyoev. O'zbekiston Respublikasi Oliy Majlisiga va o'zbek xalqiga Murojaati. www.turkistan.uz 29.12.2022.

2. Qo'shma korxonada mahsulot sifatini oshirishni bo'yicha reja yil boshida ishlab chiqiladi va tasdiklanadi;
3. Mahsulot sifati bir yilda ikki marta ichki va bir yilda bir marta tashki attestatsiyadan o'tkaziladi;
4. Mahsulot sifatini moddiy-texnika tomondan ta'minlashga katta e'tibor beriladi, chunki imkoniyat bo'lmaganda sifatni ushlab turishning iloji yo'q;
5. Har kuni mexanik, elektronshik va boshqa mutaxassislar tomonidan ishlab chiqarish texnologik tayyorlanadi (Joriy xizmat ko'rsatish amalga oshirladi);
6. Sifatni nazorat qilish bo'limi a'zolari mahsulot sifatini o'lchashni tashkil etish bo'yicha barcha ulochov asboblari va laboratoriya jixozlari bilan ta'minlangan;
7. Mahsulot sifatini oshirish bo'yicha «Rag'batlantirish va mukofotlash) Nizomi ishlab chiqilgan va qabul qilingan;

8. Mahsulot sifati doimiy ravishda nazorat qilib boriladi;

9. Standartlarga, o'lchash vositalariga va texnik shartlarga rioya qilish;

Sifatni nazorat qilish bo'limi xodimlari, Bosh direktorning burugiga asosan katta vakolatlariga ega, ular xatto ishlab chiqarishni tuxtatib qo'yish vakolatiga ham ega.

Xulosa qilib shuni aytish mumkinki, Ishlab chiqarishning texnik darajasini oshirish (qo'llaniladigan texnologiya, asbob-uskunalar darajasi), ishlab chiqarish va mehnatni tashkil etishni takomillashtirish, korxonaga kiruvchi xom ashyo, yarim tayyor mahsulotlar, butlovchi qismlar sifati ustidan qat'iy nazorat, xodimlarni ma'naviy (taniqli korxonadagi ish nufuzi, bir martalik shaxsiy farqlar) va moddiy (maxsus to'lovlar va bonuslar) rag'batlantirish mahsulotlarning sifatini oshirish orqali korxonalarining raqobatbardoshligini oshirishga omil bo'lib xizmat qiladi.

Yuqorida tavsiya etilgan tadbirlar, mahsulot sifatini boshqarish tizimini ISO 9000 ga moslashtiradi, jaxon bozoriga chiqish, raqobat kurashida yengib chiqib iqtisodiy rivojlanishga olib keladi. Menejerlar bularni tushingan holda, ushbu jarayonga hamma ishchi va xizmatchilarni taklif etish va ular uchun rag'batlantirish tizimini joriy etishi davr talabi hisoblanadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Mirziyoev SH.. O'zbekiston Respublikasi Oliy Majlisiga va o'zbek xalqiga Murojaati. www.turkistan.uz 29.12.2022.

2. Akimova E.V. Korxonani strategik boshqarish usullari va modellari. - Saratov: Oliy ta'lim, 2016. - 183 p.

3. Ансофф И. Стратегическое управление: пер. с англ. - М.: Прогресс, 2009.-519 с.; Production and Manufacturing Performance Improvement in Japan, UK, and USA 2004-2011. ESRC Centre for Business Research, University of Cambridge, Working Paper, 2012, №. 232);

4. Меркушова, Н. И. Интегрированные системы менеджмента: предпосылки создания на российских предприятиях / Н. И. Меркушова, Ю. А.

Науменко, Ю. А. Меркушова. – Текст : непосредственный // Молодой ученый. – 2021. – № 12 (59). – С. 327-331.

5. Марцынковский Д.А. Руководство к интеграции систем Управление качеством [Электронный ресурс] : StudFiles. – 2020. – URL: <https://studfile.net/preview/6264598/> (дата обращения: 25.04.2023)

6. Система менеджмента качества организации / Т.М.Полховская, Ю.П.Адлер, И.Г.Назарова, Е.И.Хенузиди, В.Л.Шпер // Стандарты и качество – 2022. – №5. – С. 18–24.